

ДЕМАТЕРІАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

д.е.н., доц. Сотник І.М., к.е.н. Мазін Ю.О.
Сумський державний університет

Однією з концепцій сталого розвитку, що належить до теорій «сильної» сталості, є концепція дематеріалізації. Останніми десятиліттями вона набула значного поширення у практиці господарювання розвинених країн світу, формуючи необхідні передумови переходу держав до інформаційного суспільства та сталого розвитку. З економічної точки зору суть дематеріалізації полягає у поступовому зниженні обсягів (ваги) матеріалів, витрачених на виготовлення одиниці кінцевого продукту, а також змінах у виробничих процесах, результатом яких є скорочення проміжних матеріальних витрат [1]. Екологічними наслідками дематеріалізації є зменшення кількості відходів, які утворюються на одиницю кінцевого продукту.

Впровадження дематеріалізації у різних сферах діяльності дозволило розвиненим країнам суттєво знизити екодеструктивне навантаження на довкілля, отримавши економічні та екологічні вигоди, у тому числі у світовому масштабі. Зокрема, важливими є успіхи у сільському господарстві. Так, зростання населення світу у 1980-2008 рр. вимагало пропорційного збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та залучення додаткових обсягів земельних угідь на 2,9% щорічно. 0,5% з цього обсягу було забезпечено за рахунок дематеріалізації споживання харчових продуктів. Завдяки зростанню врожайності зернових культур сільгоспвиробники змогли задовольнити зростаючий попит на свою продукцію, лише на 0,2% збільшивши площі орних земель. Крім того, хоча середньосвітовий рівень якості споживання зріс на 45% у 2006 р. порівняно з 1980 р., споживання зернових збільшилося лише на 22%, а енергії – на 13%. Протягом цього періоду інтенсивність використання ресурсів у Китаї знизилася у 0,4 рази проти рівня 1980 року, водночас Бразилія збільшила обсяги споживання в 1,3 рази. У разі відсутності дематеріалізаційних процесів споживання енергетичних ресурсів китайською економікою підвищилося б у 2006 році на 180% [2].

Дематеріалізація активно розвивається у провідних країнах і сьогодні. Проте досить часто її позитивний ефект у глобальному масштабі може нівелюватися за рахунок зростання кількості світового населення, підвищення якості та стандартів життя, що, як правило, означає збільшення обсягів споживання, тощо. У зв'язку з цим, важливими проблемами ефективного управління процесами дематеріалізації є вдосконалення методологічної та методичної бази оцінки соціально-економічного потенціалу дематеріалізації виробництва і споживання, результатів дематеріалізаційних зрушень, формування еколого-економічних механізмів стимулювання таких процесів на різних рівнях господарювання.

Для України дематеріалізація є порівняно новою концепцією, яка потенційно може стати одним з ключових елементів забезпечення реалізації політики сталого розвитку у нашій країні. Слід зазначити, що тенденції дематеріалізації у національній економіці є помітними, проте не завжди стабільними. Зокрема, за 2000-2010 рр. виробництво валового внутрішнього продукту (ВВП), визначене у дол. США з урахуванням паритету реальної купівельної спроможності (ПКС) зросло на 89,4%, натомість споживання первинної енергії у тонах нафтового еквіваленту (т н.е.) знизилася на 12,4%, споживання води – на 24,4%, а обсяги утворення відходів I-III класів небезпеки – на 36,5%. Викиди в атмосферу збільшилися на 13%, що, тим не менше, свідчить про позитивні зрушення порівняно зі зростанням обсягів ВВП [3-4].

Фахівці зазначають, що темпи проходження дематеріалізаційних процесів в економіці України є набагато повільнішими, ніж у розвинених країнах. Це яскраво ілюструє позитивна (починаючи з 1997 року) динаміка показника енергоемності ВВП України, який, тим не менше, у 3-4 рази перевищує аналогічні показники розвинених країн та у 2 рази – середньосвітовий. Так, у 2010 році енергоемність ВВП України складала 0,390 т н.е. на один долар США з урахуванням ПКС, що у 3,6 рази вище за аналогічний показник Німеччини та у 1,7 рази – порівняно з КНР [4]. Таке відставання, що сформувалося ще за часів СРСР, зберігається протягом всього періоду незалежності країни. Його подолання потребує значних зусиль уряду, бізнес-структур, населення у напрямку впровадження заходів з дематеріалізації, інформатизації, енерго- і ресурсозбереження, екологізації українського суспільства. Ключовими елементами управління цими процесами є активне використання державою відповідного еколого-економічного інструментарію, формування та реалізація еколого-орієнтованих інноваційних стратегій економічного розвитку.

1. Penn I.T. Web-based Survey of Trends in Dematerialization: Report № CSS01-17 [Electronic resource] / I.T. Penn, A. Arbor. – Center for Sustainable Systems, December 31, 2001. – Mode of access : http://css.snre.umich.edu/css_doc/CSS01-17.pdf. – Title from the screen.
2. Kalaugher L. Dematerialization counters environmental impact [Electronic resource] / L. Kalaugher, 2008. – Mode of access : <http://environmentalresearchweb.org/cws/article/news/35822>. – Title from the screen.
3. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К. : ТОВ „Август Трейд”, 2011. – 560 с.
4. BP Statistical Review of World Energy June 2011 [Electronic resource]. – Mode of access : // <http://www.bp.com>. – Title from the screen.